

Садибекова М.С.*

құқық магистр, аға оқытушы, М.Әуезов ОҚУ. Шымкент, Қазақстан
**ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ РЕФОРМАЛАР: ИДЕЯДАН ІС-ӘРЕКЕТКЕ.
ҚАСЫМ-ЖОМАРТ ТОҚАЕВТЫҢ ЖАҢА БАҒЫТЫ**

Автор-корреспондент: dana30kz@mail.ru

Түйін: саяси реформа дегеніміз-қолданыстағы жүйенің негіздерін өзгертпестен жүзеге асырылатын қоғамның саяси өмірін (қатынастар, тәртіп, институттар, ұйымдар) өзгерту, өзгерту, қайта құру. саяси реформалар қоғамның, оның саяси және әлеуметтік билік институттарының эволюциялық дамуымен байланысты. бұл қоғамның саяси жүйесіндегі, саяси қатынастардағы өзгерістер, бағытталған және ұйымдастырылған саяси өзгерістер. Саяси реформалар кез-келген қоғамға тән, зорлық-зомбылықтың, қарама-қайшылықтың және саяси қақтығыстардың алдын алуды, дағдарыссыз прогрессивті дамуды және қоғамның саяси жүйесін жетілдіруді қамтамасыз етеді. Әділеттілік-барлық азаматтардың әлеуметтік, этникалық, діни немесе басқа тегіне қарамастан құқықтарының теңдігін қамтамасыз етуге арналған. Және қоғам өмірінің барлық салаларындағы прогресс әлеуметтік жаңғырту ретінде, әлемнің озық елдерінің қатарына кіру мақсатында адамдардың игілігі үшін жасампаз өзгерістерді жүзеге асыру.

Кіріспе. Президент Қасым-Жомарт Тоқаев тарапынан уақытылы қабылданған шешімдердің арқасында Қазақстандағы жуырдағы мемлекетке қарсы оқиғалар мен елдің ішкі істеріне сыртқы араласу әрекеттері табыспен аяқталған жоқ. Жағдай тұрақталғаннан кейін Президент ел Парламентінде сөз сөйлеп, Қазақстан халқының игілігі үшін саяси және әлеуметтік-экономикалық проблемаларды шешуге бағытталған реформалардың базалық бағдарламасын ұсынды [1,1].

Теориялық талдау. Президент Тоқаевтың саяси бағытының негізіне сабақтастық, әділдік және прогресс қағидаттары қаланған. Қасым-Жомарт Тоқаев президенттікке сайлана отырып, бастапқыда осы үш қағиданы өз қызметінің негізі ретінде белгіледі. Сабақтастық Тұңғыш Президент белгілеген саяси бағытты тиімді жалғастыруды және барлық оң жетістіктерді сақтауды көздейтіні атап өтілді. Әділеттілік-барлық азаматтардың әлеуметтік, этникалық, діни немесе басқа тегіне қарамастан құқықтарының теңдігін қамтамасыз етуге арналған. Және қоғам өмірінің барлық салаларында әлеуметтік жаңару ретіндегі, әлемнің озық елдерінің қатарына кіру мақсатында адамдардың игілігі үшін жасампаз өзгерістерді жүзеге асырудағы прогресс. Экономикалық реформалардың басты мәні ұлттық экономиканың халықтың әл-ауқатын жақсарту және Ұлттық кірісті әділ бөлу қажеттілігінен туындайды [2,70].

Осы негізде Президент Тоқаев елдің жаңа экономикалық бағытының мынадай негізгі қағидаттарын белгіледі: игіліктер мен міндеттерді әділ бөлу; жеке кәсіпкерліктің жетекші рөлі; адал бәсекелестік; кәсіпкерлердің жаңа буыны үшін нарықтар ашу; өнімділіктің өсуі; экономиканың күрделілігі мен технологиялылығын арттыру; адами капиталды дамыту; жаңа үлгідегі білім беруге Инвестициялар; экономиканы «көгалдандыру»; қоршаған ортаны қорғау; қоғам алдындағы жауапкершілік [3,2].

Президенттің саяси реформалары

Президент Тоқаев саяси реформалардың үш пакетін жариялады. Мемлекет басшысы 2019 жылғы желтоқсанда жария еткен саяси реформалардың бірінші пакеті толығымен іске асырылды. Ол: «Қазақстан Республикасында бейбіт жиналыстарды ұйымдастыру және өткізу тәртібі туралы» ҚР Заңын, бұрын қолданылып жүрген рұқсат беру принципін тиісті іс-шараларды ұйымдастыру мен өткізудің хабарламалық принципіне ауыстырған; партиялық сайлау тізімдеріндегі әйелдер мен жастар өкілдері үшін 30 пайыздық квота белгіленген; Саяси партиялар құру үшін тіркеу кедергісі 40 мыңнан 20 мың адамға дейін төмендеді; Мәжілісте (Парламенттің төменгі палатасы) өкілдік ететін оппозициялық партияларға, бір тұрақты Комитетте төрағалық етуге және палатаның екі тұрақты

комитетінде хатшы лауазымына кепілдік беретін парламенттік оппозиция институты ұғымы белгіленді; ҚР Қылмыстық кодексінің «жала» деген 130-бабы криминализацияланды; өлім жазасын жоюға бағытталған Азаматтық және саяси құқықтар туралы халықаралық пактіге екінші Факультативтік хаттама ратификацияланды.

Келесі шараларды қамтитын саяси реформалардың екінші пакеті: 2021 жылы ауылдық елді мекендер әкімдерінің тікелей сайлауын өткізу; жергілікті өзін-өзі басқаруды дамыту тұжырымдамасын әзірлеу; мемлекеттік органдар мен квазимемлекеттік сектордың қоғамға ашықтығы мен есеп беруін қамтамасыз етуге арналған «Қазақстан Республикасындағы қоғамдық бақылау туралы» заңды әзірлеу және қабылдау; онлайн-петициялардың бірыңғай институтын құру; жаңа жұмыс орындарын қабылдау; өңірлік және Республикалық маңызы бар қалалардың адам құқықтарын қорғау жөніндегі шаралар және Бала құқықтары туралы Конвенцияның Факультативтік хаттамасына қосылу.

Саяси реформалардың үшінші пакеті мынадай шараларды қамтиды: Саяси партиялар үшін Парламент Мәжілісіне өту шегін 7% - дан 5% - ға дейін төмендету; Болашақ барлық сайлау бюллетеньдерінде «баршаға қарсы» бағанын енгізу; ауыл әкімдерінің сайлауын өткізгеннен кейін Қазақстанның аудан әкімдерінің сайланбалылығын енгізу; Адам құқықтары жөніндегі уәкіл (Омбудсмен) туралы жеке заң қабылдау. адам құқықтары жөніндегі уәкіл аппаратын нығайту; «жастардың даму индексін» енгізу; қайырымдылық қызметті ынталандыру жөніндегі шараларды кеңейту; азаматтық қоғамды және оның институттарын дамыту үшін жағдайлар жасауға, сондай-ақ азаматтық белсенділікті қолдау мен дамытуға және квазимемлекеттік сектор субъектілерінде Қоғамдық кеңестер құруға бағдарланған азаматтық қоғамды дамыту Тұжырымдамасын қабылдау.

Президент Тоқаев осы саяси реформаларды жариялай отырып, елді демократияландыруға және саяси бостандықтарды кеңейтуге бет бұрғаны анық. Мұның бәрін Президент биылғы жылдың басындағы соңғы оқиғаларға дейін бастаған болатын [4,2]. Шамасы, біреу Қазақстанның саяси және әлеуметтік-экономикалық тұрғыдан өзі үшін дұрыс жолға түскені ұнамады. Таяудағы деструктивті оқиғалардың мақсаты-Қазақстанға Орталық Азиядағы өз позицияларын одан әрі нығайтуға және ҚР-ны сыртқы басқаруға алу үшін мемлекеттілікті әлсіретуге жол бермеу.

Президент мемлекеттік басқару жүйесін жаңғыртуды бастады. Ол мынадай қадамдарды белгіледі: жаңа реформаларды жүргізу мәселелері бойынша шешімдерді қарау және қабылдау үшін Қазақстан Республикасы Президентінің жанынан Жоғары кеңес құру; реформаларды қалыптастыру және оларды тиімді іске асыруға жәрдемдесу мақсатында материалдар мен ұсыныстар дайындау үшін стратегиялық жоспарлау және реформалар жөніндегі агенттік құру; Мемлекеттік қызмет істері және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігін Мемлекеттік қызмет істері агенттігі мен сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігіне (Сыбайлас жемқорлыққа қарсы қызмет) қайта құру; 2025 жылға қарай «көлеңкелі» экономикаға қарсы күрес үшін оның деңгейін 15% - ға дейін төмендету мақсатында Қаржы мониторингі агенттігін құру; тең жағдайлар жасау үшін бәсекелестікті қорғау және дамыту агенттігін құру бәсекелестікті қорғау және дамыту, монополистік қызметті шектеу және жосықсыз бәсекелестікке жол бермеу арқылы нарық субъектілеріне; 2021 жылдың соңына қарай мемлекеттік қызметшілер санын 25%-ға қысқарту; 2021 жылғы 1 шілдеден бастап мемлекеттік қызметшілерге еңбекақы төлеудің факторлық-балдық шкаласын енгізу, бұл олардың жауапкершілігі мен уәждемесін күшейтуге ықпал етуге, әкімшілік-бақылау бағдарынан мемлекет пен халықтың өзара іс-қимылының сервистік моделіне көшуді қамтамасыз етуге арналған мемлекеттік басқаруды дамытудың 2030 жылға дейінгі тұжырымдамасын қабылдауға бағытталған.

Реформалардың әлеуметтік-экономикалық өлшемі

Жаңа мемлекеттік компаниялар мен квазимемлекеттік сектор субъектілерін құруға мораторий енгізу, микро және шағын кәсіпкерлік субъектілерін салық төлеуден босату және оларды уәкілетті мемлекеттік органдардың 3 жыл ішінде тексеруіне тыйым салу, жұмыс берушілердің бірыңғай салық жүйесіне 5 пайыздық жарнаны міндетті түрде

төлеуді енгізу мерзімін кейінге қалдыру арқылы салық салуды, жер пайдалануды жетілдіру және шетелдік жұмыс күшін тарту процесі іске қосылды Ұлттық зейнетақы қоры 2023 жылға дейін.

«Қазақстан Республикасы азаматтарының борыш жүктемесін азайту шаралары туралы» Жарлық қабылданды, оған сәйкес Үкімет пен Ұлттық Банкке екінші деңгейдегі банктерден және микроқаржы ұйымдарынан табысы аз азаматтардың кредиттері бойынша берешектерін өтеу тапсырылды[5,1]. Республиканың мүдделі азаматтары үшін өздерінің зейнетақы жинақтарын тұрғын үй жағдайларын жақсартуға және емделуге ақы төлеуге пайдалануға мүмкіндік берілді. Жалдау ақысын субсидиялау және жеке тұрғын үй құрылысы үшін жер учаскелерін коммуникациялармен қамтамасыз ету бойынша жұмысты жандандыру тетіктері енгізілді. Мүгедек адамдарға арналған 12 әлеуметтік оңалту орталығы құрылды.

Денсаулық сақтау және білім беру салаларында негізгі реформалар жүргізілді. Денсаулық сақтау саласында медицина бірдей қолжетімді болуы және Жылдар мен ауылдық жерлерде дамуы үшін негіздер қаланды.

Білім беру саласында жоғары оқу орындарының педагогтері мен оқытушыларының жалақысы артты, сондай-ақ болашақ педагогтарға арналған стипендия мөлшері артты.

Білім беру саласындағы қала мен ауыл арасындағы алшақтықты жою үшін жалпы білім беретін мектептерді қолдау шаралары әзірленді.

Әлемнің жетекші ғылыми орталықтарында тағылымдамадан өту үшін ғалымдарға 500 грант бөлінді.

Қорытынды. Осы реформалардың барлығы Қазақстанның жоғары басшылығы Президент Тоқаев бастаған елдегі саяси және әлеуметтік-экономикалық проблемаларды толығымен шешуді өз алдына мақсат етіп қойғанын айқын көрсетеді. Соңғы жылдары Қазақстан қарқынды дамып келеді, ал ағымдағы реформалар бағдарламасы ҚР-ны одан әрі толық ауқымды дамытуға бағытталған. Президент Тоқаев өзінің реформаларымен мемлекеттік биліктің барлық деңгейлеріне мемлекеттің барлық жұмысы қарапайым азаматтар мен Қазақстан халқының игілігіне бағытталуы тиіс екенін нақты жеткізгені анық. Әлеуметтік келісімді, тұрақтылықты және әлеуметтік әділеттілік атмосферасын құру бағыты белгіленді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. Сындарлы қоғамдық диалог - Қазақстанның тұрақтылығы мен өркендеуінің негізі. 16.03.2022

2. Тулегенова Е.Ш. Современная подполитическая ситуация в Казахстане. Журнал Постсоветский материк. 3(7) /2015. С.69-74

3. Мендегазиев А. Детерминанты политических рисков в Казахстане 22 ноября 2021 <https://www.google.com/ru>

4. «Қазақстан Республикасының 2025 жылға дейінгі аумақтық даму жоспарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасының Президенті Жарлығының жобасы туралы. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2021 жылғы 13 қыркүйектегі № 634 қаулысы

5. Фонд «Қазақстан халқына» окажет помощь пострадавшим в январских событиях. 13.02.2022. <https://www.google.com/ru>

Аннотация: Политическая реформа - это превращение, изменение, переустройство политической жизни общества (отношений, порядка, институтов, организаций), совершающееся без изменения основ существующего строя. политические реформы связаны с эволюционным развитием общества, его политических и социальных институтов власти. это изменения политической системы общества, политических отношений, направленные и организуемые политические преобразования. Политические реформы присущи любому обществу, обеспечивая предотвращение насилия, конфронтации и политических конфликтов, бескризисное прогрессивное развитие и совершенствование политической системы общества. Справедливость -привзвана

обеспечить равенство прав всех граждан независимо от их социального, этнического, религиозного или иного происхождения. И прогресс во всех сферах жизни общества как социальная модернизация, в осуществлении созидательных преобразований на благо людей с целью вхождения в число передовых стран мира.

Ключевые слова: политическая реформа, государственный строй, институт власти, народ, политический курс

Кілт сөздер: саяси реформа, мемлекеттік жүйе, билік институты, халық, саяси бағыт

Abstract: Political reform is a transformation, change, reorganization of the political life of society (relations, order, institutions, organizations), which takes place without changing the foundations of the existing system. political reforms are connected with the evolutionary development of society, its political and social institutions of power. these are changes in the political system of society, political relations, directed and organized political transformations. Political reforms are inherent in any society, ensuring the prevention of violence, confrontation and political conflicts, crisis-free progressive development and improvement of the political system of society. Justice is designed to ensure equality of rights for all citizens regardless of their social, ethnic, religious or other origin. And progress in all spheres of society as social modernization, in the implementation of creative transformations for the benefit of people in order to become one of the leading countries of the world.

Keywords: political reform, state system, institution of power, people, political course